

De stad is van iedereen

Ik heb de afgelopen jaren een groot aantal prominente architecten en bestuurders over de bouw gesproken. Verrassend genoeg was er één conclusie waar vrijwel iedereen het over eens was: de Nederlandse bouw van de afgelopen decennia is gemakzuchtig en lelijk. Natuurlijk zijn er uitzonderingen, maar als je door de Nederlandse nieuwbouw rijdt, dan heb je niet het idee dat we een economische gouden eeuw achter de rug hebben. Het geld is te weinig besteed aan kwaliteit, maar vooral aan massaproductie die geld en macht opleverde.

Felix Claus is een van de modernistische architecten die verantwoordelijk is voor de functionele kale gebouwen zoals die bijvoorbeeld op IJburg staan. Staat hij daar zelf achter? Nee: 'De uitvoering is niet geslaagd, de architectuur is pover, droevig en ongeïnspireerd. Architecten hadden het druk, druk, druk en hadden weinig ambitie.'

Welstandscommissies en architecten waren te gepreoccupeerd met de dogma's van het modernisme, waardoor er nu op de monumentale Stadsschouwburg van Amsterdam een vierkante rode doos staat en achter het monumentale Stedelijk Museum in Amsterdam een grote witte badkuip.

Wat vinden de 'deskundigen' hiervan? Janny Rodermond, directeur van het Stimuleringsfonds voor de Architectuur, wil de discussie over het beeld en de gevel niet eens voeren: 'Ik vind het geen interessante discussie en kom deze in mijn werk ook niet tegen.' Waar gaat het dan wel over bij deze instituties? Ole Bouman, oud directeur van het Nederlands architectuurinstituut wil liever spreken over 'probleemoplossend vermogen van de architectuur.' Maar die abstracte discussies hebben ook volgens hem tot nu toe weinig kwaliteit opgeleverd in Nederland. Walter de Boer, directievoorzitter van Bouwfonds ontwikkeling erkent ook dat teveel gemakzuchtig gebouwd is in rijke tijden.

Wat ging er mis? De maatschappijkritische analyse van de filosoof Jürgen Habermas geeft een begrippenkader om dit te verhelderen. Hij maakt onderscheid tussen de systeemwereld – geld en macht – en de leefwereld. De systeemwereld produceert rationele, wetenschappelijk verantwoorde oplossingen voor maatschappelijke problemen, maar heeft onvoldoende oog voor normatieve, expressieve en esthetische aspecten. Vertaald naar de Nederlandse bouw: de bouwkolom produceert functionele architectuur van matige kwaliteit die vooral gericht is op kwantitatieve bouw voor de korte termijn, kortetermijnwinst en handhaven van machtsposities. Ofwel: er is veel aandacht voor geld en macht, en weinig aandacht voor de esthetische aspecten. Dat wordt beargumenteerd vanuit het modernisme: het ideaal van de vroege modernisten om af te zien van ornamenten en versieringen is geworden tot een schijn-waarheid die mensen dwingt om af te zien van schoonheid in hun gebouwde omgeving. De systeemwereld van ontwikkelaars, ontwerpers en bureaucraten geeft de bewoners te weinig kans om zelf invloed te hebben op hun gebouwde omgeving.

Maar, mede onder invloed van de crisis, is de wereld van de bouw snel aan het veranderen. Architecten als Sjoerd Soeters gaan in gesprek met de gebruiker en bouwen nieuwe binnensteden die aansluiten bij de bestaande historische stad en toch ook vernieuwend en hedendaags zijn. Het particuliere initiatief krijgt opnieuw aandacht door pleitbezorgers zoals de Almeerse wethouder Adri Duivesteijn. Hij pleit voor een revolutie in de bouw met een economie van onderop en een veelvoud van de kleine schaal. Anderen vormen creatieve netwerken waarbij men elkaar inspireert om waarde te creëren die verder gaat dan financiële waarde. En daar ligt ook de toekomst van de bouw. Bij de shared value, ofwel gedeelde waarden. Economische waarde die hand in hand gaat met maatschappelijke waarde. De Tilburgse hoogleraar Paul Frissen bijvoorbeeld pleit voor een overheid die niet met regels maar met principes komt. Principes en waarden gaan over schoonheid en dienstbaarheid. Twee lastige begrippen die te lang uit het zicht verdwenen zijn in de bouw. Maar de vele prachtige initiatieven die zichtbaar worden door de crisis inspireren tot een levende stad. Het mag weer: schoonheid, liefde voor het vak, leefbaarheid en de menselijke maat.

Jan den Boer

Jan den Boer studeerde stedenbouwkunde en filosofie. Hij is projectmanager bij de gemeente Utrecht. In september 2012 verscheen zijn boek *De stad is van iedereen*. www.destadisvaniedereen.nl

NIEUWE
INITIATIEVEN
INSPIREREN
TOT EEN
LEVENDE
STAD MET
SCHOONHEID,
LIEFDE VOOR
HET VAK,
LEEFBAAR-
HEID EN DE
MENSELIJKE
MAAT.